

Maria Nowina-Konopka

Stan polskiego społeczeństwa informacyjnego – w dziesiątą rocznicę akcesji do Unii Europejskiej

---

Kultura i Polityka : zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks.
Józefa Tischnera w Krakowie nr 15, 48-65

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Maria Nowina Konopka*

STAN POLSKIEGO SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO – W DZIESIĄTĄ ROCZNICĘ AKCESJI DO UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie

W dziesiątą rocznicę przystąpienia Polski do Unii Europejskiej warto podjąć refleksję nad pozycją naszego kraju w ramach struktur wspólnotowych. W niniejszym artykule przedstawiono jeden z istotniejszych obszarów współpracy państw UE mających na celu stworzenie europejskiego społeczeństwa informacyjnego (SI). Osiągnięcie przyjętego celu możliwe było jedynie dzięki wyrównaniu poziomów krajowych i stworzeniu w ramach każdego państwa członkowskiego stabilnego i permanentnie rozwijającego się społeczeństwa nowego typu.

Badania, których wyniki zaprezentowano poniżej, objęły swym zasięgiem czasowym lata 2004–2013. Jest to analiza komparatywna wskaźników rozwoju społeczeństwa informacyjnego Polski i średniej dla państw EU. Wydaje się, iż po 10 latach od momentu akcesji, Polska, będąc krajem stosunkowo najmniej doświadczonym kryzysem gospodarczym, winna była dogonić średnią UE w zakresie rozwoju infrastruktury, kompetencji czy korzystania z nowoczesnych technologii. Hipotezę tę wzmacniam przekonaniem, iż Polska dołączyła do struktur unijnych wraz z grupą siedmiu państw bloku postsowieckiego, które także posiadały zapóźnienia w analizowanym zakresie, a w 2007 roku do wspólnoty dołączyły kolejne, słabe w tym zakresie państwa. Każdy z nich w momencie akcesji miał istotny wpływ na obniżenie wartości prezentowanych indyktorów. Niestety, pomimo sprzyjających warunków społecznych i gospodarczych dziesięć lat nie było okresem wystarczającym, by polskie społeczeństwo informacyjne dogoniło unijne standardy.

48

Słowa kluczowe

Społeczeństwo informacyjne, Internet, Unia Europejska

---

* **Maria Nowina Konopka** – doktor, socjolog i politolog, adiunkt w Instytucie Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Jej zainteresowania badawcze ogniskują się wokół kwestii nowych mediów, zarządzania informacją i komunikacją w internecie, rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz sfery demokracji elektronicznej. Autor m.in. *Społeczeństwo informacyjne. Istota, rozwój, wyzwania* (współautor, Warszawa 2006), *Rola Internetu w rozwoju demokracji w Polsce* (Kraków 2009), *Problemy demokracji* (redakcja naukowa, Kraków 2014) oraz parudziesięciu artykułów naukowych.

Wstęp

Społeczeństwo informacyjne (SI) jest to pojęcie obejmujące swym zasięgiem znaczeniowym ogół zjawisk i procesów o charakterze społecznym, gospodarczym czy politycznym. Pomimo, iż od końca lat 60. XX wieku stanowi przedmiot wielu analiz i interesujących opracowań, nie wypracowano jeszcze jednej, wspólnej bądź nawet podzielanej przez większość definicji tegoż pojęcia (Nowak 2005)¹. Na potrzeby niniejszego artykułu, a w związku z podjętą problematyką, zdecydowano odwołać się do dokumentu Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji prezentującego obecny stan rozwoju polskiego społeczeństwa informacyjnego, w którym termin ten scharakteryzowano w następujący sposób:

Społeczeństwo informacyjne to społeczeństwo znajdujące się na takim etapie rozwoju techniczno-organizacyjnego, że osiągnięty poziom zaawansowania technologii informacyjno-telekomunikacyjnych stwarza warunki techniczne, ekonomiczne, edukacyjne i inne do powszechnego wykorzystania informacji w produkcji wyrobów i świadczeniu usług. Społeczeństwo takie zapewnia obywatelom powszechny dostęp i umiejętność korzystania z technologii teleinformatycznych w ich działalności zawodowej i społecznej, w celu podnoszenia i aktualizacji wiedzy, korzystania ze zdobyczy kultury, ochrony zdrowia oraz spędzania wolnego czasu i innych usług mających wpływ na wyższą jakość życia (Społeczeństwo informacyjne w liczbach, 2013: 272).

49

Z końcem ubiegłego stulecia nowe jakościowo społeczeństwo stało się również istotnym elementem strategii politycznej określającej kierunki rozwoju cywilizacyjnego państw i regionów świata (Grodzka 2009: 11). W Europie termin ten pojawił się już w 1978 roku, jednakże dopiero rok 1994 uważa się za symboliczną datę budowy SI w krajach Unii (Europe and the Global Information Society, 1994). W Polsce dopiero akcesja do struktur europejskich zmusiła rząd do wprowadzania standardów w zakresie sposobów i stopni informatyzacji kraju. W dziesiątą rocznicę przystąpienia Polski do Unii Europejskiej warto więc podjąć refleksję nad poziomem rozwoju polskiego społeczeństwa informacyjnego. W tym też celu podjęto badania obejmujące swym zasięgiem czasowym lata 2004–2013. Jest to analiza komparatywna wskaźników rozwoju SI Polski i średniej dla państw UE². Wy-

---

¹ Warto zapoznać się z artykułem Społeczeństwo informacyjne geneza i definicje, w którym autor przytacza 25 różnych definicji społeczeństwa informacyjnego.

² Średnią dla Państw UE rozumieć należy jako średnią dla 27 krajów Unii Europejskiej, w analizie pomija się zatem Chorwację, która dołączyła do struktur unijnych 1 lipca 2013 roku.

daje się, iż po 10 latach od momentu akcesji Polska będąc krajem stosunkowo najmniej doświadczonym kryzysem gospodarczym winna była dogonić średnią UE w zakresie rozwoju infrastruktury, kompetencji czy korzystania z nowoczesnych technologii. Hipotezę tę wzmacniam przekonaniem, iż Polska dołączyła do struktur unijnych wraz z grupą siedmiu państw bloku postsowieckiego, które także posiadały zapóźnienia w analizowanym zakresie, a w 2007 roku do wspólnoty dołączyły kolejne, słabe w tym zakresie państwa: Rumunia i Bułgaria. Każdy z tych krajów w momencie akcesji miał wpływ na obniżenie wartości wskaźników rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Kwestie metodologiczne

Celem monitorowania rozwoju społeczeństwa informacyjnego na terenie całej Unii Europejskiej stosuje się rozbudowany zestaw wskaźników, które po agregacji udostępniane są na stronach internetowych Komisji Europejskiej (European Commission – Eurostat, 2014). Zasadniczo wskaźniki te służą monitorowaniu trzech głównych wytycznych odpowiadających założeniom strategii *i2010 – Europejskie społeczeństwo informacyjne na rzecz wzrostu i zatrudnienia* tj.: stopnia ukończenia budowy jednolitej europejskiej przestrzeni informacyjnej; poziomu innowacji i inwestycji w zakresie rozwoju technologii informacyjno komunikacyjnej oraz stopnia integracji europejskiego społeczeństwa informacyjnego (Eurostat, 2014).

Monitorowanie rozwoju nowoczesnego europejskiego społeczeństwa dokonuje się zatem na wielu płaszczyznach ogólności, od analiz realizacji wspólnej polityki krajów członkowskich, aż po badania konkretnych wskaźników przyrostu infrastruktury telekomunikacyjnej (Goliński 1999: 206)³. Zważywszy ponadto na fakt, iż organizm unijny podlega rozrostowi, a zróżnicowanie w zakresie integracji krajów dołączających się do wspólnoty jest duże, z początkiem nowego tysiąclecia powstała konieczność przyjęcia jednorodnej metodologii badań. W efekcie wieloletnich prac i uzgodnień w 2004 roku Komisja Europejska przyjęła w rozporządzeniu ramowym zintegrowany system zbierania i udostępniania danych (WE nr 808/2004). W efekcie Eurostat wraz z krajowymi urzędami statystycznymi opracował in-

³ Problematyka precyzyjnego doboru wskaźników poruszana jest w literaturze przedmiotu od lat 90. XX wieku. Wtedy też zwracano uwagę na konwergencję środków technicznych w istotny sposób wpływającą na dobór wskaźników oraz na zależność pomiędzy stopniem konwergencji sektorów a poziomem uinformowania społeczeństw.

strukcję metodologiczną będącą swoistym przewodnikiem służącym opracowaniu danych krajowych, w sposób umożliwiający harmonijne ich połączenie z metadanymi europejskimi (Eurostat, 2014). W ten sposób od 2004 roku dane Eurostatu w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego pozwalają na prowadzenie bardziej rzetelnych analiz komparatywnych⁴.

Wskaźniki dotyczące rozwoju SI ujęto w sześć zasadniczych grup problemowych:

1. realizacji celów polityki UE;
2. usług telekomunikacyjnych;
3. liczby komputerów i dostępu do internetu;
4. rozwoju e-handlu;
5. kompetencji teleinformatycznych;
6. zróżnicowania regionalnego (Eurostat, 2014).

Każda z grup zawiera w sobie od kilkunastu do kilkudziesięciu wskaźników szczegółowych. Opis wszystkich z nich jest więc w tym miejscu tyle niemożliwy, co całkowicie zbyteczny, tym bardziej, iż klasyfikacja konkretnego indykatora do grupy często jest kwestią umowną. A zatem przy wyborze wskaźników do niniejszego artykułu kierowano się trzema kryteriami. Po pierwsze, starano się wyodrębnić dla każdej z grup wskaźnik najbardziej typowy; po drugie, szukano wśród nich takich, które możliwie najpełniej ukazywałyby zachodzącą zmianę w wyodrębnionym obszarze badawczym, czyli w zakresie lat 2004–2013⁵; i w końcu dobierano takie wskaźniki, które odzwierciedlałyby wytyczne strategii i2010, a ściślej rzecz ujmując jej „nowszą wersję” czyli strategię Europa 2020 (Europa 2020..., 2010). Ostatecznie więc do analizy wybrano po dwa wskaźniki dla każdej z pięciu grup, czyli:

- wskaźniki inkluzji społeczeństwa informacyjnego (grupa 1);
- dostęp gospodarstw domowych do internetu szerokopasmowego (grupa 1);
- prędkość dostępu do stacjonarnego internetu szerokopasmowego (grupa 2);
- szerokopasmowy dostęp mobilny (grupa 2);

⁴ W niniejszym artykule wszystkie dane, do których nie dołączono przypisu pochodzą z badań własnych opartych o bazę danych Eurostat, dostępną pod adresem <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

⁵ Niestety nie wszystkie wskaźniki wskazać można dla całości wyodrębnionego przedziału czasowego. Przyczyn tego stanu rzeczy należy upatrywać w rozwoju nowoczesnych technologii oraz zmianie polityki UE. Dla przykładu informacje na temat odsetka osób korzystających z internetu w celu komunikowania się z administracją publiczną agregowane są od 2008 roku, natomiast informacje o poziomie wydatków na badania i rozwój (B+R) przedsiębiorstw w sektorze ICT jako procenta całkowitych wydatków na B+R zbierane były jedynie w latach 2000–2008.

- częstotliwość korzystania przez jednostki z komputera (grupa 3);
- dostęp przedsiębiorstw do internetu (grupa 3);
- zakupy dokonywane przez jednostki *via* Internet (grupa 4);
- sprzedaż przez internet przez przedsiębiorstwa (grupa 4);
- kompetencje komputerowe (grupa 5);
- kompetencje internetowe (grupa 5).

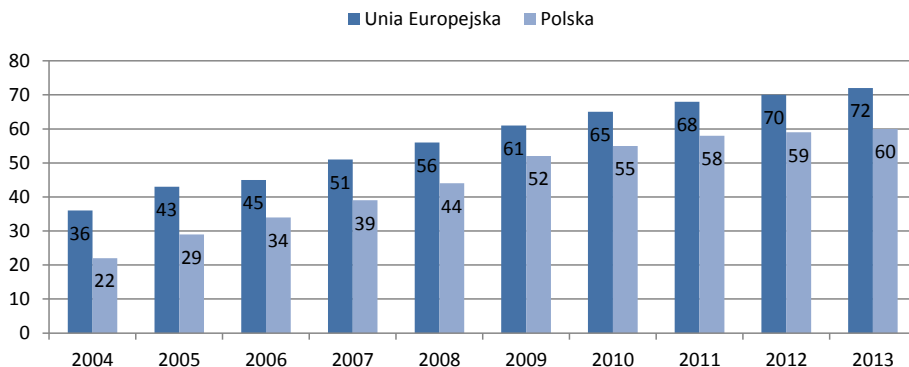
Problematyczną kwestią pozostaje analiza „zróznicowania regionalnego”, albowiem podstawową jednostką analizy jest w modelu Eurostat – NUTS2⁶, w którym porównaniu podlegają średniej wielkości regiony, nie zaś kraje, co w dużym stopniu zaburzałoby przyjętą w niniejszym artykule zasadę. Z tego też względu grupę tę postanowiono wyłączyć z analizy.

Wskaźniki rozwoju polskiego społeczeństwa informacyjnego na tle średniej dla Unii Europejskiej

Przyglądając się danym dotyczącym korzystania przez Polaków z globalnej sieci, w perspektywie dziesięcioletniego stażu w Unii Europejskiej, zauważyć należy, iż liczba internautów wzrosła w tym czasie w sposób bardzo istotny (wykres 1). U progu akcesji do struktur unijnych codziennie z sieci korzystało w Polsce jedynie 22% obywateli, natomiast liczba ta podwojona została już w 2008 roku. W pięć lat później odsetek ten sięgnął pułapu 60%. Niestety na tle średniej UE jest to wynik nie najlepszy, niższy od średniej o 12 punktów procentowych. Ponadto, analizując ten indyktor z innego punktu widzenia należy zauważyć, iż Polska nadrobiła zaległości względem średniej w niewielkim tylko zakresie. Zmniejszenie bowiem wskaźnika z różnicy czternastopunktowej do dwunastopunktowej uznać należy za wynik zdecydowanie słaby, oznaczający, iż na tle rozwoju społeczeństwa informacyjnego bardziej podążamy za trendem, aniżeli odrabiamy zaległości.

⁶ „Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (*Nomenclature des Unites Territoriales pour des besoins Statistiques* – NUTS) to schemat kategoryzacyjny opracowany już w latach 70. XX w. przez Urząd Statystyczny Unii Europejskiej (Eurostat) w porozumieniu z urzędami statystycznymi krajów członkowskich oraz odpowiednimi departamentami Komisji Europejskiej [...] Kryterium kategoryzacyjnym stała się wielkość regionu i tak regiony duże nazwano NUTS1, średnie NUTS2, a małe NUTS3. Dla poziomu ponadregionalnego odzwierciedlającego administracyjny podział państwowy wyszczególniono kategorię NUTS0, natomiast dla najmniejszych jednostek lokalnych odpowiednio poziom 4 i 5. Ostatecznie, w ramach UE system NUTS wprowadzono ustawowo w 1988 roku” (Nowina Konopka 2011: 96).

Wykres 1. Odsetek osób korzystających z internetu (co najmniej raz w tygodniu)

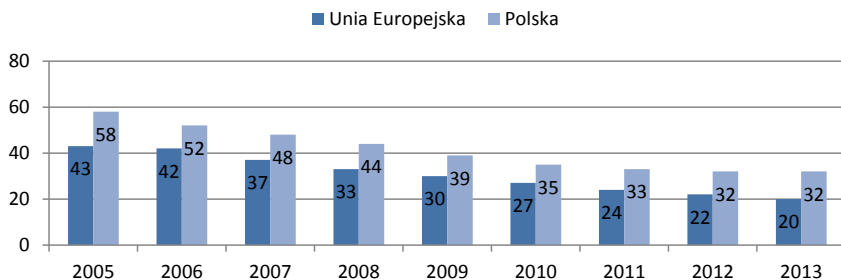

Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

Podobnie mało korzystnie na tle średniej unijnej wygląda polski wskaźnik osób nie używających internetu (wykres 2). W rok po akcesji, w Polsce ponad połowa osób (58%) nigdy nie miała okazji skorzystać z globalnej sieci, podczas gdy odsetek ten dla krajów Unii wynosił o 15 punktów procentowych mniej. Należy jednak zauważyć, iż dzięki tendencji zachowawczej w krajach Unii (spadek o 1%) i szybkiemu przyrostowi liczby internautów w Polsce (spadek liczby nie korzystających do 52%) już w kolejnym, 2006 roku, różnica ta uległa zmianie o 1/3. Pomiedzy rokiem 2005 a 2012 pomimo, iż w Polsce spadała liczba osób nie korzystających nadal na tle krajów UE wskaźnik nasz utrzymywał się na wysokim poziomie (różnica 11%-8%). W efekcie, w badanym okresie liczba ta spadła w Polsce o 26% – to wynik bardzo dobry, albowiem dotyczy ćwierci polskiego społeczeństwa. Znow jednakże analiza komparatywna pozwala na stwierdzenie, iż w pozostałych krajach europejskich tendencja była podobna (spadek w krajach Unii średnio o 23%).

53

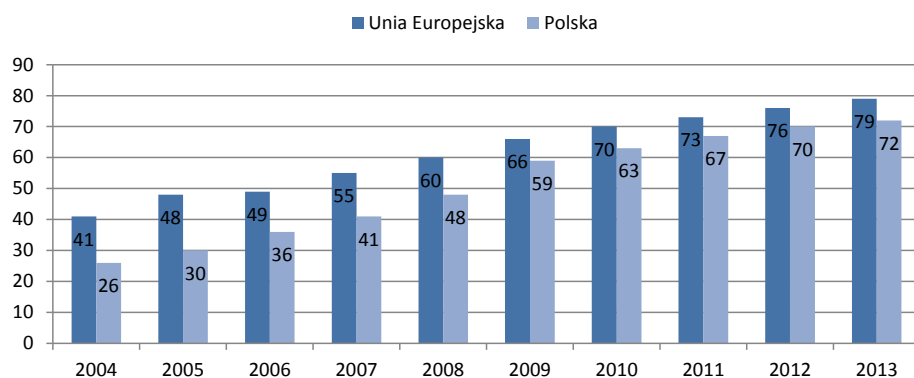
Wykres 2. Odsetek osób nie korzystających z internetu

Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

Warto przy okazji wspomnieć, iż analizując dane częstotliwości korzystania z sieci już przez samych internautów obserwuje się podobieństwo danych. Oznacza to, iż w grupie osób korzystających z internetu zarówno w Polsce, jak i średnio dla krajów europejskich odsetek korzystających codziennie wynosił w 2004 roku 78% dla Polski i 81% dla UE; w 2009 po 93% i w 2013 roku po 95%. W tym więc zakresie polskie społeczeństwo informacyjne utrzymuje się na średnim unijnym poziomie.

Wykres 3. Odsetek gospodarstw domowych z dostępem do internetu szerokopasmowego

54

Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

O ile poprzednio analizowane wskaźniki nie ukazują dynamizmu w rozwoju polskiego społeczeństwa informacyjnego, o tyle wskaźnik odsetka gospodarstw domowych posiadających dostęp do internetu daje podstawy do takiego wnioskowania (wykres 3). Otóż u progu akcesji jedynie 1/4 polskich gospodarstw domowych miała w swym domu dostęp do szerokopasmowego internetu (26%), a wartość ta istotnie odstawała od standardów unijnych, (ponad 40%). Na przestrzeni ostatnich 10 lat rodzime gospodarstwa domowe z dostępem szerokopasmowym do internetu prawie dwukrotnie zwiększyły swoją liczebność, osiągając w 2013 roku poziom 72% (skok o 46 punktów procentowych). Przyrost w tym zakresie jest znacznie bardziej dynamiczny aniżeli w UE, dla której to wskaźnik ten wyniósł w 2013 roku poziom jedynie 79%. Dane te można interpretować także w aspekcie niwelowania różnic – co oznacza, iż z dystansu piętnastoprocentowego obecnie obserwuje się różnicę jedynie siedmioprocentową.

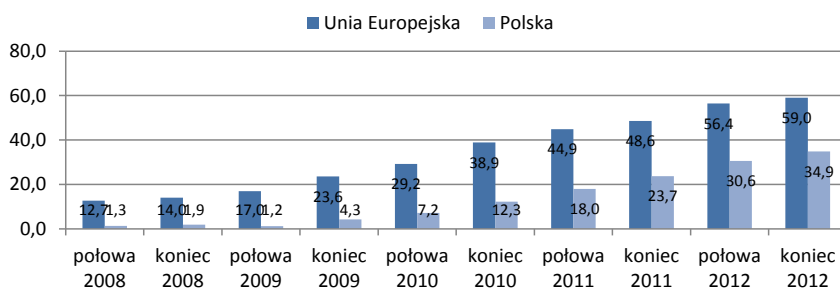
Analizując wartości wskaźnika dostępu do internetu szerokopasmowego, warto podjąć także refleksję nad tym, co rozumiemy przez samo pojęcie „szerokopasmowości”. Otóż definiuje się je zazwy-

czaj w odniesieniu albo do prędkości połączenia, albo do wykorzystywanej technologii (zazwyczaj DSL/xDSL, WiMAX, PON, DOCSIS). Przyjmuje się w Polsce, że minimalna prędkość dla uznania internetu za szerokopasmowy wynosi 144 kb/s (Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2013: 271). W obowiązujących obecnie dokumentach unijnych zrezygnowano już natomiast „z definicji zawierającej określone parametry techniczne (np. minimalną przepływność), zastępując je sformułowaniem o dostępie z przepływnością umożliwiającą wygodne korzystanie z usług dostępnych w Internecie. W Europejskiej Agencji Cyfrowej – w ślad za strategią Europa 2020 – nakreślono jako cel udostępnienie do roku 2020 wszystkim obywatelom UE łącza o przepustowości powyżej 30 Mb/s, a co najmniej 50% gospodarstw domowym – łącza 100 Mb/s” (Europejska Agenda Cyfrowa..., 2011: 91). Zgodnie z tym dokumentem do końca 2013 roku wszyscy obywatele Unii powinni mieć dostęp do podstawowego szerokopasmowego internetu (Komunikat Komisji Do Parlamentu Europejskiego..., 2010: 46). Problemem analitycznym nie jest więc sam dostęp do internetu o szerokiej przepustowości, lecz raczej struktura udziałów przepływności tych łączy. Z danych na koniec 2012 roku wynika bowiem, iż dominującą szybkością internetu szerokopasmowego jest w Polsce nadal prędkość 2 Mbps, a połączenie szybsze niż 10 Mbps ma nieco ponad 1/3 abonentów, szybsze niż 30 Mbps – 11,4% i powyżej 100 Mbps 1,3%. Dla porównania średnia dla krajów europejskich wynosi odpowiednio 59% dla szybkości większej (lub równej) 10 Mbps – 34,9%, dla 30 Mbps – 14,8% i dla 100 Mbps 3,4%.

55

Wykres 4. Odsetek osób posiadających dostęp do internetu szerokopasmowego szybszego niż 10 Mbps⁷

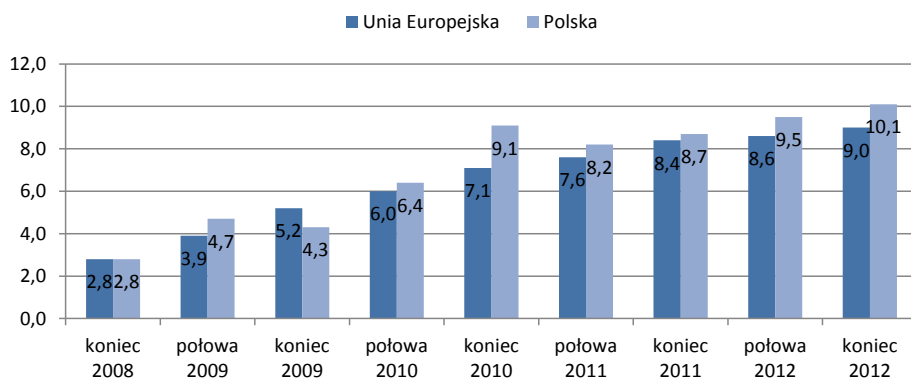

Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

⁷ Dane dotyczą udziału subskrybentów posiadających internet o szybkości większej lub równej 10 Mbps w ogólnej liczbie subskrybentów stacjonarnego internetu szerokopasmowego.

Na wykresie 4 wyraźnie zarysowuje się różnica pomiędzy wskaźnikami: dla Polski i uśrednionym dla UE. Gorzej, dane wskazują na fakt istnienia stopniowo powiększającego się rozdzwiewku, z różnicy 11,4% w połowie 2008 roku do przeszło 24% pod koniec roku 2012. Oznacza to, iż choć na zbliżonym poziomie względem unijnego utrzymuje się w Polsce poziom dostępu do internetu (czy to jednostkowy, czy w gospodarstwach domowych), to jednak jakość tego dostępu jest zdecydowanie różna⁸. Te dwie skorelowane ze sobą dane pokazują zatem nie tyle brak rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce, lecz raczej jego wielką słabość.

Wykres 5. Liczba osób posiadających dostęp do mobilnego internetu szerokopasmowego (posiadających abonament na usługę na 100 mieszkańców)

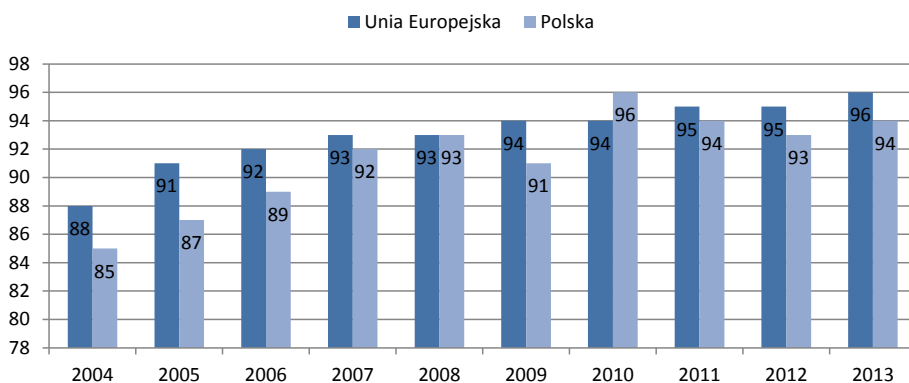
56

Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

Jedną z kluczowych cech nowoczesnych społeczeństw XXI wieku jest mobilność. Bycie w nieustannym ruchu i permanentna zmiana położenia w sensie geograficznym powoduje, iż jednostki przyzwyczajone do korzystania z nowoczesnych technologii teleinformacyjnych chcą zawsze mieć je przy sobie. Użytkowanie smartfonów, tabletów czy przenośnych komputerów w celu połączenia się z internetem możliwe jest dzięki bądź to publicznym punktom dostępu do internetu bądź też, dzięki wykupieniu karty abonamentowej. Analiza rynku telekomunikacyjnego w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej pozwala na sformułowanie przekonania, iż w krajach Europy Zachodniej konieczność wykupywania usługi abonamentowej jest znacznie mniejsza aniżeli w Polsce. Sytuacja ta jest pochodną wielu rozwiązań

⁸ Fakt ten potwierdzają także bardziej rozbudowane badania Głównego Urzędu Statystycznego (Społeczeństwo informacyjne w Unii Europejskiej, 2008).

infrastrukturalnych dających jednostkom możliwość szerokiego bezpłatnego podłączania się do internetu. W Polsce natomiast ograniczona oferta dostępowa powoduje duże zainteresowanie wykupem abonamentów. Z tego też względu wskaźnik liczby abonamentów przypadających na 100 mieszkańców jest w Polsce wyższy aniżeli średnio w krajach UE, choć jego wielkość ulega w czasie małym zmianom. Od czasu prowadzenia przez Eurostat systematycznych analiz w przedmiotowym zakresie, czyli od końca 2008 roku, liczba abonamentów (na 100 mieszkańców) wzrosła w Polsce z 2,8 do 10,1. Tę stosunkowo niewielkąwyżkę wytłumaczyć można faktem, iż jest to tylko jeden z wielu możliwych sposobów dostępu do internetu.

Wykres 6. Odsetek przedsiębiorstw posiadających dostęp do internetu⁹

Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

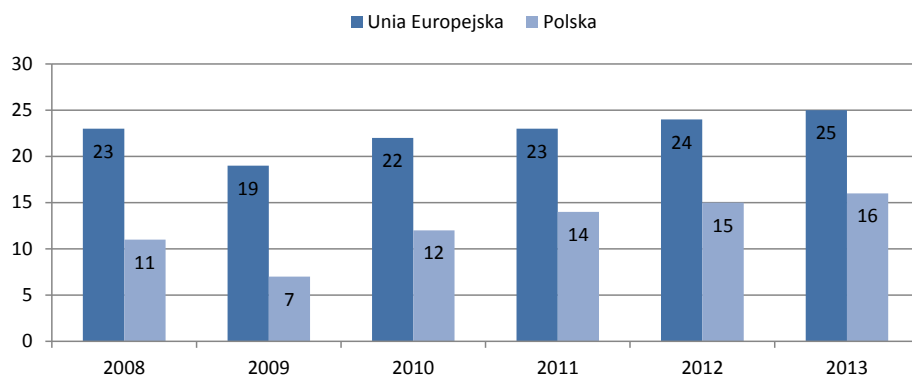
Kolejnym bardzo ważnym wskaźnikiem rozwoju społeczeństwa informacyjnego jest odsetek przedsiębiorstw korzystających z nowoczesnych technologii. W tym względzie istotny wydaje się nie tylko procentowy dostęp do internetu, ale również faktyczny stopień jego wykorzystania, na przykład do celów marketingowych, sprzedaży czy pozostawania w kontakcie z klientami. Jeśli więc chodzi o dostęp, zauważyć należy, iż wśród małych polskich przedsiębiorstw prawie wszystkie z nich (wykres 6) posiadają dostęp do sieci. Na przestrzeni 10 ostatnich lat wskaźnik ten nie tylko uległ dziewięcioprocentowemu zwiększeniu, ale także zrównał się ze średnią UE (w 2008 roku), a na-

⁹ Wykres dotyczy odsetka wszystkich przedsiębiorstw zatrudniających co najmniej 10 pracowników.

wet w 2010 roku był od niej wyższy. Podobnie zresztą wyglądają wskaźniki dla pozostałych typów przedsiębiorstw¹⁰.

Jeśli zaś chodzi o wykorzystanie posiadanego dostępu odnotować należy, iż przedsiębiorstwa dość powoli asymilują się w przestrzeni wirtualnej (wykres 7). W 2008 roku jedynie 11% średniej wielkości przedsiębiorstw prowadziło sprzedaż *via* internet, co stanowiło wartość ponad dwukrotnie mniejszą od tej charakterystycznej dla krajów UE. Do 2013 roku wskaźnik ten, choć uległ zmianie, nadal pozostaje niższy od średniej unijnej. Poziom 16% wydaje się być wartością zdumiewająco niską, aczkolwiek i tak stosunkowo dużą w porównaniu z analogicznym wskaźnikiem dla przedsiębiorstw małych (osiągających ze sprzedaży internetowej co najmniej 1% przychodu), których procentowy udział w całości wyniósł w 2013 roku poziom osmiu punktów.

Wykres 4. Odsetek przedsiębiorstw sprzedających *via* internet¹¹

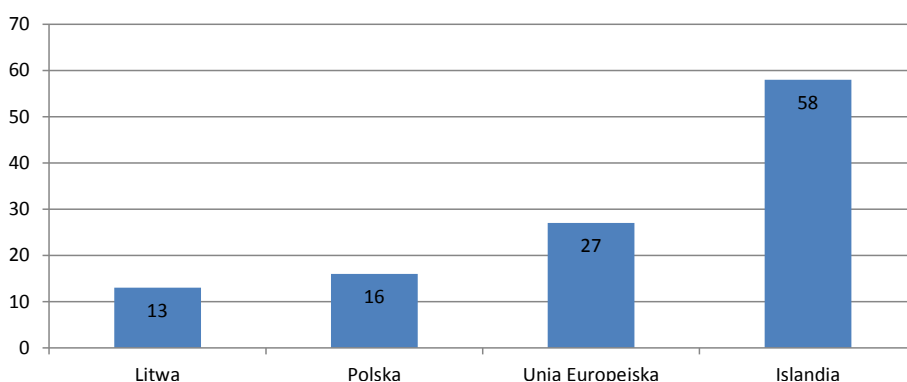
Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

¹⁰ Na marginesie warto dodać, iż „w 2013 r. wskaźnik przedsiębiorstw posiadających własną stronę internetową wyniósł 66%. Ponad połowa firm wykorzystywała stronę internetową w celu prezentacji katalogów wyrobów i usług. W 2012 r. ponad jedna piąta przedsiębiorstw składała zamówienia przez sieci komputerowe, a co dziesiąta otrzymywała zamówienia przez Internet. Z e-administracji w 2012 r. korzystało 90% przedsiębiorstw, przy czym tę formę kontaktu z administracją publiczną stosowały prawie wszystkie firmy duże oraz 98% przedsiębiorstw średnich. W 2013 r. najczęściej wykorzystywanym przez przedsiębiorstwa rodzajem mediów społecznościowych były serwisy społecznościowe (16%)” (Społeczeństwo informacyjne w Polsce w 2013, 2013: 1).

¹¹ Wykres dotyczy przypadku: przedsiębiorstw średnich tj. zatrudniających od 50 do 249 pracowników, z wyłączeniem sektora usług finansowych, które uzyskały zamówienia za pośrednictwem internetu.

Na marginesie analizy aktywności internetowej przedsiębiorstw warto wspomnieć o poziomie wykorzystania mediów społecznościowych. Stanowią one bowiem istotę zmian społecznych i w sposób zasadniczy wpłynęły na sposób i stopień uczestnictwa internautów w kreowaniu marek, usług i towarów. Badania takie prowadzone są przez Eurostat dopiero od 2013 roku, co uniemożliwia prowadzenie analizy komparatywnej w ujęciu czasowym. Z tego też względu zaprezentowano poniżej analizę porównawczą w ujęciu innym – ze wskaźnikiem średniej UE i polskim zestawiono poziom wykorzystania przez przedsiębiorstwa mediów społecznościowych w państwach, które charakteryzują się najwyższym w tym zakresie wskaźnikiem oraz *per analogiam*, wskaźnikiem najniższym.

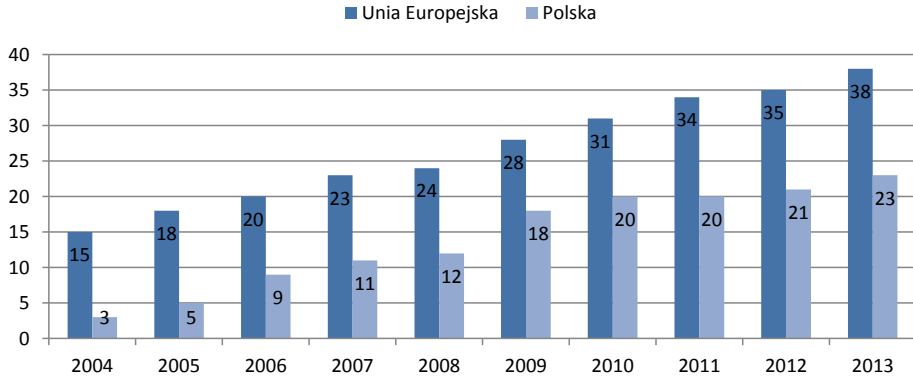
Wykres 5. Odsetek przedsiębiorstw wykorzystujących media społecznościowe¹²

Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

Korzystanie z narzędzi społecznościowych w przypadku polskich przedsiębiorstw utrzymuje się na poziomie 16%, co jest wynikiem jedynie o 3 punkty procentowe lepszym od wskaźnika najgorszego. W odniesieniu do średniej unijnej poziom wartości wskaźnika polskiego jest o 11 punktów procentowych gorszy, jeśli zaś chodzi o porównanie z krajem w tym zakresie przodującym – Islandią – wskaźnik polskich przedsiębiorstw wypada wyjątkowo źle, będąc niższym od islandzkiego o 46%. Warto jeszcze dodać, iż wskaźniki wykorzystania mediów społecznościowych we wszystkich typach przedsiębiorstw lokują Polskę na ostatnich miejscach w UE.

¹² Wykres dotyczy odsetka wszystkich przedsiębiorstw zatrudniających co najmniej 10 pracowników, z wyłączeniem sektora usług finansowych.

Wykres 6. Odsetek osób dokonujących zakupów przez internet¹³

Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

Zgodnie z wytyczonymi przez Komisję Europejską (KE) celami ilościowymi na rok 2015 w zakresie wskaźników jednolitego rynku cyfrowego, do końca przyjętej przez KE perspektywy, 50 % osób winno dokonywać zakupów przez internet, a 20% winno korzystać z możliwości wirtualnego handlu transgranicznego. Zdaniem Komisji będzie to możliwe dzięki temu, iż w analogicznym czasie co najmniej 33% małych i średnich przedsiębiorstw prowadzić będzie sprzedaż *via* internet (Europejska Agenda Cyfrowa..., 2011: 55). W praktyce osiągnięcie drugiego z przytoczonych indykatorów wydaje się bardziej możliwe, albowiem jak wskazano uprzednio, średnio w państwach UE 25% przedsiębiorstw funkcjonuje na płaszczyźnie e-handlu. W Polsce wskaźnik ten znacząco odbiega od średniej, wynosząc 16%. Należy mieć jednak świadomość, iż prostoliniowe wnioskowanie o odsetku osób dokonujących zakupów przez internet na podstawie jedynie liczby przedsiębiorstw handlujących w sieci byłoby poważnym błędem. Jest to jeden z istotnych wskaźników, ale nie jedyny. Trzeba bowiem pamiętać, iż w Polsce ogromną popularnością cieszą się portale aukcyjne, na których handel prowadzony jest także pomiędzy, posiłkując się terminologią fiskalną, osobami fizycznymi. Pomimo sukcesów portali typu Allegro, odsetek osób dokonujących zakupów w sieci jest w Polsce stosunkowo niski i w roku 2013 wynosił jedynie 23%¹⁴ (wykres 9). Należy

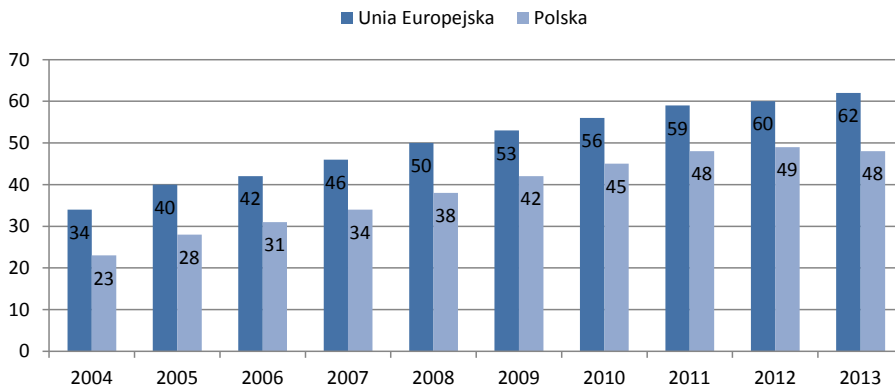
¹³ Wykres dotyczy osób, które dokonały zakupów w okresie 3 miesięcy poprzedzających badanie.

¹⁴ Analiza danych zależy oczywiście od przyjętej metodologii. W Europejskiej Agendzie Cyfrowej nie określono dokładnie jak należy rozumieć omawiany wskaźnik. A zatem prowadzenie analizy porównawczej siłą rzeczy dokonywane jest trochę "po omacku". Dla porządku metodologicznego warto więc zaznaczyć, iż w przypadku przyjęcia innej metody zbierania danych np. dotyczących odsetka osób, które dokonały zakupu w przeciągu roku poprzedzającego badanie, wartość wskaźnika wynosi odpowiednio dla Polski 32% a dla średniej UE 47%.

wprawdzie zauważyć, iż od 2004 roku wskaźnik ten zwiększył się o przeszło 750%, co stanowi ogromny postęp w rozwoju społeczeństwa informacyjnego. Jest to wynik satysfakcjonujący także na tle średniej UE, w ramach której wskaźnik ten w analogicznym okresie wzrósł o około 250%. Ujęcie procentowe stanowi zatem przesłankę pozwalającą na stwierdzenie, iż Polacy gonią standardy charakteryzujące rozwinięte kraje Europy. Tendencja ta z czasem osiągnąwszy wysoki pułap będzie musiała przyhamować, albowiem możliwości konsumpcyjne Polaków są stosunkowo mniejsze aniżeli obywateli państw zamorskich (członków Unii przed poszerzeniem w 2004 roku).

Danym tym można przyglądać się jeszcze inaczej, otóż na prognozie akcesji odsetek osób kupujących *via* internet był w Polsce pięć razy mniejszy niż średnio w Unii, obecnie natomiast w państwach stowarzyszonych odsetek kupujących w sieci jest jedynie o 1,65 razy większy niż w Polsce.

Wykres 10. Odsetek osób korzystających na co dzień z komputera

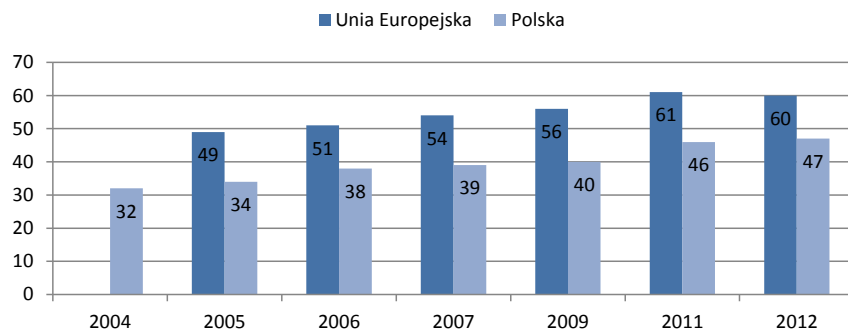

Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

Udział osób dokonujących zakupów w sieci jest różny w przypadku kiedy odnosimy go do ogółu obywateli, inny zaś w odniesieniu do osób korzystających z komputera i internetu. Z grupy tej prawie połowa osób zrobiła zakupy w roku poprzedzającym badanie. Ilu więc mamy w Polsce tych, którzy korzystają na co dzień z komputera? Otóż jak pokazują dane umieszczone na wykresie 10 odsetek osób korzystających codziennie z komputera zmienia się w Polsce dość w gruncie rzeczy powoli. W roku 2004 osób takich było 23%, wynik ten został podwojony w ciągu prawie 7 lat, aby w 2013 roku osiągnąć poziom niewiele wyższy – 48%. A zatem średni przyrost wartości wskaźnika w analizowanym czasie wynosi 2,78%. W skrócie można również po-

wiedzieć, iż w charakteryzowanym zakresie zaobserwowano przesunięcie z pierwszego do drugiego kwantyla, czyli nadal nie przekraczając połowy. A zatem również na tym tle odstawiamy od standardów europejskich, dla których poziom wykorzystywania komputera w codziennym życiu wynosi 62%, a średnie tempo zmian przekracza 3% w skali roku.

Wykres 7. Odsetek osób posiadających podstawowe kompetencje w zakresie obsługi komputera¹⁵

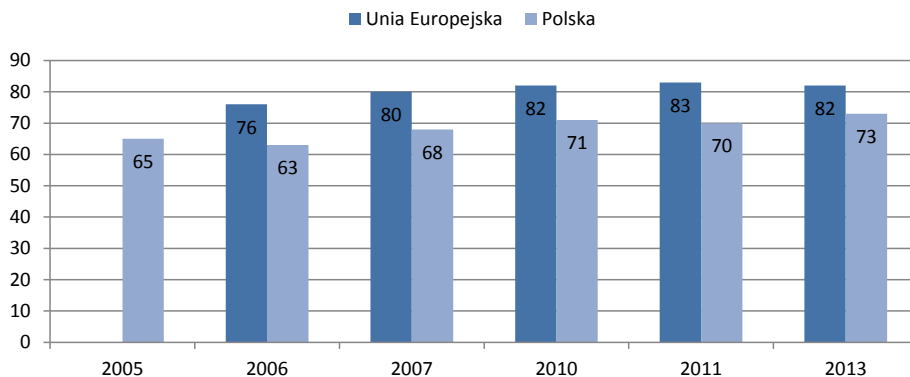
Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

62

Naniesienie informacji z przeanalizowanego wykresu na kolejny (wykres 11) pokazuje zależność pomiędzy korzystaniem z komputera, a posiadaniem umiejętności w zakresie jego obsługi. Jak pokazują badania dane te jednak nie zawsze łatwo skorelować. W początkowych okresach badanych (do 2007) można zauważyć, iż mniej osób korzystało z komputera niż deklarowało posiadanie umiejętności jego obsługi. Po okresie przejściowym, obecnie zarysowuje się tendencja odwrotna, albowiem od 2011 roku więcej osób korzysta z komputera, aniżeli deklaruje podstawowe kompetencje w tym zakresie. Jest to oczywiście wartość uśredniona, która w poszczególnych kohortach wiekowych przyjmuje różne poziomy. Warto więc wspomnieć, iż w grupie wiekowej 16–24 lat wskaźnik ten dla Polski jest niemal równy średniej UE i wynosi 84% (a w UE – 85%). Należy ponadto zauważyć, iż wzrost kompetencji teleinformatycznych jest jednym z najwolniej rozwijających się aspektów polskiego społeczeństwa informacyjnego.

¹⁵ Wykres dotyczy ogółu obywateli (nie zaś osób korzystających z komputera), które potrafią korzystać z opcji “kopiuj”, “wklej”, oraz posiadają umiejętność przenoszenia i powielania informacji na monitorze komputera.

Wykres 8. Odsetek internautów wysyłających email wraz z załącznikiem¹⁶

Źródło: Badania własne na podstawie danych portalu Eurostat (Eurostat 2014)

Zdumiewający jest natomiast fakt, iż badani zadeklarowali posiadanie większych kompetencji w zakresie korzystania z internetu aniżeli z komputera. Dotyczy to zarówno kwestii odsetka osób, jak i stopnia skomplikowania badanych czynności. A zatem wśród ogółu badanych 50% osób w Polsce uznało, iż potrafi skorzystać z poczty elektronicznej, a do wysyłanej wiadomości e-mail dołączyć załącznik. Wśród internautów osób takich jest 73%. Warto równocześnie zaznaczyć, że umiejętność skorzystania z wyszukiwarki internetowej deklaruje 95% osób, które kiedykolwiek miały styczność z internetem.

W okresie bytności Polski w strukturach UE poziom kompetencji w tym zakresie niewiele się zmienił. Przyrost z wartości 65% do 73% to skok zaledwie kilkuprocentowy, a więc dość mały, szczególnie zważywszy na fakt, iż w tym samym czasie liczba osób korzystających na co dzień z internetu uległa przeszło podwojeniu. Na tym jednak tle nie odstawiamy zbyt wiele od tendencji unijnej, w której także obserwuje się bardzo powolny średni przyrost osób posiadających podstawowe kompetencje teleinformatyczne.

Zakończenie

Wbrew optymistycznym założeniom, iż dziesięć lat od akcesji to czas wystarczający na nadrobienie zaległości w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz, wbrew przyjętej hipotezie, iż dołączenie

¹⁶ W tym przypadku internautą nazwana została osoba, która kiedykolwiek skorzystała z internetu.

się do struktur unijnych także krajów słabych w analizowanym zakresie zwiększyło Polsce szansę na dogonienie średniej, i w końcu w całkowitym przeciwieństwie do przypuszczenia, iż łagodne przejście przez światowy kryzys gospodarczy mogło dać Polsce dodatkowe możliwości wyrównania poziomu wskaźników, kondycja polskiego społeczeństwa informacyjnego nadal kształtuje się poniżej poziomu średniego. Oznacza to, iż ani w zakresie infrastrukturalnym, ani kompetencji, ani także w zakresie stopnia korzystania z nowoczesnych technologii nie dogoniliśmy średniej dla rozbudowanego i zróżnicowanego organizmu unijnego. W jednym tylko z analizowanych przypadków, a więc odsetka osób posiadających dostęp do internetu mobilnego, wskaźnik w Polsce przewyższył indykaty unijny. Paradoksalnie jednak, jak wspomniano, świadczy to raczej o słabości rozwoju infrastrukturalnego po stronie instytucji państwa i partnerstwa publiczno-prywatnego.

Bibliografia

64

- Europa 2020 – Strategia Na Rzecz Inteligentnego i Zrównoważonego Rozwoju Sprzyjającego Włączeniu Społecznemu* (2010), Bruksela.
- Europe and the Global Information Society, Recommendations of the Bangemann Group to the European Council* (1994), Brussels.
- European Commission – Eurostat* (2014), [online] <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home> [10 marca 2014].
- Europejska Agenda Cyfrowa w pracach i planach polskich instytucji rządowych* (2011), Warszawa: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, s. 91.
- Goliński, Michał (1999), *Wskaźniki poziomu rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce*, [w:] Józef Lubacz (red.), *W drodze do społeczeństwa informacyjnego*, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, s. 206.
- Grodzka, Dorota (2009), *Społeczeństwo informacyjne – idea, programy, badania* [w:] Dorota Grodzka (red.), *Społeczeństwo informacyjne*, „Studia Analiz Sejmowych” Nr 3 (19)/2009, s. 11.
- Komunikat Komisji Do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europejska Agenda Cyfrowa* (2010), KOM(2010)245, Bruksela, s. 46.
- Notatka informacyjna GUS* (2008), Główny Urząd Statystyczny [online], http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/Spolczenstwo_informacyjne_UE%281%29.pdf [10 marca 2014].
- Nowak, Jerzy (2005), *Społeczeństwo informacyjne – geneza i definicje* [w:] Grzegorz Bliźniuk, Jerzy Nowak (red.), *Społeczeństwo informacyjne*, Katowice: Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Informatycznego, s. 1–20.
- Nowina Konopka, Maria (2011), *Polska – 16 regionów Unii Europejskiej*, [w:] Michał Gołoś, Agnieszka Kasińska – Metryka (red.), *Europa regionów*, Toruń: Wyd. Adam Marszałek, s. 96.
- Społeczeństwo informacyjne w liczbach 2013* (2013), Warszawa: Departament Społeczeństwa Informacyjnego Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, s. 272.

Spoleczeństwo informacyjne w Polsce w 2013 r. (2013), Główny Urząd Statystyczny [online], http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/nts_spolecz_inform_w_polsce-2013.pdf [10 marca 2014].

Maria Nowina Konopka PhD – a sociologist and political scientist, an assistant professor at the Institute of Journalism and Social Communication of the Jagiellonian University in Kraków. Her research interests focus on new media, information management, Internet communication, the development of information societies, and electronic democracy. She is the co-author of several works, such as *Spoleczeństwo informacyjne. Istota, rozwój, wyzwania* (2009, Kraków), the scientific editor of *Problemy demokracji* (2014, Kraków) and the author of several dozen academic papers.

Abstract

On the occasion of the tenth anniversary of Poland's accession to the European Union, it is worth considering the issue of our country's position within the EU structures. In this article, one of the most fundamental aspects of the member states has been discussed that aims at the creation of an information society (IS). There has only been one way to accomplish that: through setting a development level each of the countries should reach and creating within each of them a new, sustainable and continually developing type of society.

65

Research whose results has been presented here was conducted in the years 2004–2013. It constitutes a comparative analysis of the indices of the development of information societies in Poland and other EU countries. It appears that, 10 years after the accession, Poland, as a country relatively not affected by the economic crisis, should have reached the average of the EU indices in terms of infrastructure development, competition and the use of modern technologies. The hypothesis that I formulate in this paper is further supported by the fact that Poland entered the EU together with seven countries of the post-Soviet block, which at the time were also considerably backward in the areas discussed here. What is more, in 2007, another two weak (in this sense) countries joined the Union. Upon accession, each of these countries significantly contributed to a decrease in the values of the presented indices. Unfortunately, in spite of favourable social and economic conditions, ten years proved not to be long enough a period for Poland's information society to meet EU standards.

Keywords

Information society, Internet, the European Union